

COM HA IMPACTAT LA GEOPOLÍTICA EN L'AGENDA DE LES CIUTATS DEL SUD GLOBAL?

Ricardo Martínez, investigador sènior, CIDOB

EN CONVERSA AMB

Aromar Revi, fundador i director de l'Indian Institute for Human Settlements (IIHS)

Aromar Revi

Fundador i director de l'Indian Institute for Human Settlements (IIHS), una institució dedicada a la recerca i la innovació en l'àmbit de la urbanització sostenible i equitativa. Revi és un dels principals experts científics mundials en el canvi climàtic, amb més de quaranta anys d'experiència en polítiques públiques i governança, economia política, desenvolupament, tecnologia, mitigació de riscos, sostenibilitat i assentaments humans. És membre del Consell de Lideratge de la Xarxa de Solucions per al Desenvolupament Sostenible de l'ONU (UNSDSN) i copresideix el grup temàtic sobre ciutats, que lidera el procés de formulació d'un Objectiu de Desenvolupament Sostenible (ODS) urbà. També va ser autor i coordinador principal del *Cinquè Informe d'avaluació de l'IPCC sobre àrees urbanes*. A més, assessora el govern de l'Índia en diverses àrees, així com institucions de desenvolupament de les Nacions Unides, organismes multilaterals i bilaterals, i també el sector privat. Va ser autor i coordinador principal de l'*Informe especial de l'IPCC sobre l'escalfament global d'1,5 °C (SR1.5)*, publicat el 2018 i àmpliament reconegut a escala científica i mediàtica arreu del món.

Ricardo Martínez (RM): És un honor tenir Aromar Revi amb nosaltres en aquesta nova edició del cicle *En conversa amb CIDOB*, amb qui avui abordarem, entre moltes altres qüestions, l'impacte geopolític del canvi climàtic sobre l'agenda urbana del Sud Global. Per començar, m'agradaria preguntar-li per la seva interpretació d'aquest concepte, el «Sud Global», que ens resulta especialment útil a aquells que ens dediquem als estudis urbans, ja que inclou la majoria de les ciutats protagonistes de l'onada actual d'urbanització global. Així, doncs, amb aquest punt de partida, permeti'm plantejar-li una doble pregunta. En primer lloc: quins són, a parer seu, els reptes i les demandes principals de les ciutats del Sud Global? I, en segon lloc, quines són les oportunitats i capacitats principals d'aquestes metròpolis globals?

Aromar Revi (AR): Moltes gràcies, Ricardo, i gràcies a CIDOB per convidar-me. És un plaer retrobar-lo de nou. En primer lloc, m'agradaria destacar que, tal com vostè assenyala, el Sud Global és un concepte molt ampli, que s'aplica a una llista llarga de ciutats i també de països, i que va més enllà

d'un criteri geogràfic simple; més aviat, diria que fa referència a una agrupació heterogènia d'interessos, que sobretot va agafar volada arran de la pandèmia de la COVID-19 i que va servir per subratllar les desigualtats manifestes entre els països més desenvolupats, del Nord, i moltes societats i ciutats del Sud Global, que van patir durament l'impacte de la pandèmia. En aquest sentit, diria que més enllà de la dimensió geogràfica, el Sud Global es defineix principalment per una convergència d'interessos de ciutadans de diverses parts del món que comparteixen una determinada orientació política, que reclama l'accés a drets i serveis bàsics universals que consideren que haurien d'estar a l'abast dels habitants d'una ciutat. Això no obsta que, efectivament, molts d'aquests ciutadans resideixin també al Sud geogràfic, d'aquí que la idea hagi tingut un especial ressò en països i ciutats d'Amèrica Llatina, Àsia i Àfrica. I això no és una qüestió menor, ja que les projeccions demogràfiques parlen per si mateixes: el 90% del creixement de la població urbana mundial dels pròxims vint o trenta anys tindrà lloc en aquestes tres regions –especialment a l'Àfrica–. Sembla vital, doncs, que ens esforcem a respondre

adequadament des de l'urbanisme als reptes i les oportunitats que, certament, afectaran les megaciutats –de més de 10 o 20 milions–, però no només; també els de la resta de centres urbans, inclosos els més petits –al voltant dels 100.000 habitants–, que són els que per mida i recursos afrontaran els reptes més grans, però que també són els que brinden les oportunitats més interessants, tant al Sud Global com a Europa. En general, parlem de nuclis urbans molt dinàmics i amb unes dimensions gestionables, però que hauran d'esmerçar-se perquè les seves demandes no quedin en un segon pla davant dels imperatius de les ciutats més grans. És per això que, efectivament, crec que la dimensió geogràfica és important, però alhora no és suficient. Hem d'atendre cas a cas, a partir dels atributs específics dels subjectes, dels espais; i anar més enllà de les etiquetes, ja que una «localitat» a l'Índia pot tenir 100.000 habitants, que equivaldria a una ciutat mitjana a Europa. De la mateixa manera, no podem parlar simplement de «ciutat» per referir-nos a les megaregions que existeixen avui a Europa, Àsia o Amèrica Llatina i que acullen desenes de milions d'habitants.

Hem de ser conscients, també, que aquests espais urbans nous no estan redefinint només la geografia política dels seus propis països –atès que acullen una part cada vegada més gran de la població–, sinó també la geografia econòmica global en termes d'activitat econòmica, producció, ingressos i llocs de treball. En aquest punt resulta decisiu entendre on es concentra l'activitat laboral, on hi ha oportunitats per a les persones, ja que un dels grans interrogants que ens ha plantejat l'inici d'aquest segle és la naturalesa canviant de la feina o ocupació i les seves implicacions. Aquest factor és clau en països amb una població jove, com l'Índia, però també a la resta, perquè el repte de la transformació de les formes de subsistència, de la feina i de com les persones podran continuar contribuint a l'economia és una preocupació de primer ordre arreu.

RM: Coincideixo amb vostè que aquest factor és clau. Permeti'm preguntar-li, doncs, com creu que evolucionarà aquesta qüestió en relació amb les ciutats i quin lloc ocupen les ciutats del Sud Global en aquesta reformulació de l'àmbit laboral.

AR: Crec que, no pas ara, sinó ja fa dècades, les ciutats del Sud Global són les que més estan redefinint la relació entre la feina i l'espai, i qüestionant les visions més, diguem-ne, «canòniques» que van proliferar a Amèrica

LA RIGIDESA DELS NOSTRES MODELS DE GOVERNANÇA ESTÀ FRENANT EL PROGRÉS EN ELS CONTEXTOS URBANS D'ARREU DEL MÓN

del Nord i, fins a cert punt, també a Europa, en el moment que van confluïr la producció industrial i l'auge dels serveis amb l'oferta d'un lloc de treball formal i estable per a tota la vida laboral. Actualment, a les ciutats del Sud Global, la situació és radicalment diferent, en bona mesura per la notable informilitat de l'economia i per l'arribada contínua de persones, provinents dels suburbis o de regions adjacents a la ciutat, d'entorns rurals del mateix país o també, d'altres llocs del Sud Global. Parlem de persones que es veuen obligades a simultaniejar diverses feines i formes de subsistència –sovint sense els coneixements o les qualificacions necessàries– dins de l'economia informal, cosa que afegeix dificultats de mobilitat. Aquesta combinació d'elements genera un model econòmic molt diferent, al qual ara cal afegir-hi l'impacte derivat de l'expansió de les noves tecnologies digitals i la Intel·ligència Artificial, que genera enormes expectatives, però que tindrà implicacions sobre l'espai i la feina que encara estan prenent forma. És per la suma de tot plegat que dic que l'entorn en què emergeixen aquestes ciutats del Sud Global és molt diferent, si bé comparteix amb processos d'urbanització anteriors la concentració de població en l'àmbit urbà i amb l'aspiració de millorar les condicions de vida i accedir a recursos bàsics. Tanmateix, la realitat, tant a l'Àsia com en altres parts del Sud Global, és que, com a conseqüència de les infraestructures precàries i de l'accés desigual a la propietat o a una feina, una part significativa de les persones que emigren a la ciutat es veuen privades d'aquests serveis durant molt de temps, fins i tot generacions, abans d'assentar-s'hi definitivament. Així doncs, a diferència d'altres processos d'urbanització, més organitzats i en què la força de la feina probablement tenia una capacitat d'influència més gran, en l'actualitat ens trobem en un context molt més fluid, en què, si bé és cert que augmenta la productivitat, també sorgeixen problemes greus, com ara els ambientals.

RM: I a més d'aquests canvis, potser de naturalesa més socioeconòmica, fins a quin punt creu que les ciutats del Sud Global es convertiran també en motors de canvi polític i social?

AR: En els darrers dos-cents, o potser dos-cents cinquanta anys –des de l'inici de la revolució industrial–, les ciutats han estat les protagonistes del canvi social i polític, com la Comuna de París. Si ens fixem en la majoria dels canvis polítics i moviments socials que han fet avançar les nostres societats –com el dret a l'educació, l'accés universal a l'aigua o l'equiparació de drets entre homes i dones–, tots tenen l'origen en l'entorn urbà. Tanmateix, com li deia, el context actual és diferent. En alguns aspectes, m'atreiria a dir que aquest context és més favorable ara que el que hi havia fa cent o cent cinquanta anys, ja que avui dia, per exemple, gaudim d'un accés millor a l'educació i a les noves tecnologies, cosa que augmenta potencialment la nostra capacitat d'intervenir en l'activitat econòmica i política. I això obre una oportunitat per millorar la qualitat de la nostra democràcia. Ara bé, en el cas de moltes ciutats del Sud Global, això es veu condicionat per l'existència de sistemes de govern que funcionen amb estructures i mentalitats del segle passat, o fins i tot del segle XIX. Aquesta rigidesa dels nostres models de governança està frenant el progrés en els contextos urbans d'arreu del món. És imperatiu, doncs, que es produeixi un canvi en la nostra percepció de la governança, que es tradueixi en nous marcs constitucionals i legals. Actualment, tenim megaciutats amb volums de població que abans només corresponien als estats. Crec que això ens ha de fer reimaginar l'activitat democràtica i la participació dins d'aquestes grans ciutats i, alhora, potenciar la igualtat en l'era digital. Això permetrà, especialment a les ciutats del Sud Global, una gran activitat tecnològica i també innovació social, que tindrà un paper essencial. Tot i això, no hem d'oblidar que encara hi ha ciutats d'aquestes zones que concentren pobresa, desigualtat i, en conseqüència, conflictes. A això s'hi afegeix que moltes d'aquestes ciutats del Sud Global disposen de recursos força limitats, tant en la seva capacitat econòmica com en la capacitat institucional, ja que els estats han percebut típicament els governs locals com a simples executors i implementadors de les polítiques, i no pas com a part integrant dels processos de decisió i del seu disseny. I crec que aquí podem trobar l'explicació de per què moltes d'aquestes polítiques han fracassat.

RM: Parlem ara, si li sembla bé, del seu país, l'Índia, que l'any 2023 es va convertir en el més poblat del món –superant la Xina, amb més de 1.400 milions d'habitants– i que avui dia protagonitza un procés d'urbanització de dimensions colossals. Tenint en compte els reptes i les oportunitats de les ciutats del Sud Global que ja ens ha plantejat, en quin moment es troben i quins són els reptes de les ciutats a l'Índia?

AR: L'Índia, en una tendència que comparteix amb la resta de països de l'Àsia Meridional, com Sri Lanka, Bangladesh o el Nepal, està duent a terme avui un procés ràpid d'urbanització, similar al que va emprendre la Xina a inicis dels anys noranta del segle passat, i que va fer que 300 milions de persones es desplaressin a zones urbanes en només dues generacions. Aquella va ser, sens dubte, la transformació urbana més gran de la història, que, a més, ha suposat per a la Xina enormes beneficis, com l'increment del PIB per càpita, que als noranta era similar al de l'Índia i ara el quadruplica. Això s'explica per la manera com la Xina ha sabut gestionar amb èxit el seu procés d'urbanització, inversió i creació d'infraestructures. Podem esperar que passi quelcom semblant a l'Àsia Meridional, encara que no hem d'ignorar els reptes particulars que presenta el segle XXI: en primer lloc, la població mundial, que ha augmentat notablement des dels noranta –i que se situarà entre els vuit i els deu mil milions de persones– i que és quatre vegades superior a la població mundial després de la Segona Guerra Mundial, quan es va establir l'ordre internacional actual. Això significa una població molt més gran, concentrada precisament en aquestes regions que estem analitzant. Això pot generar grans oportunitats de mercat, per descomptat, ja que l'Índia és el mercat integrat més poblat del món al qual voldran accedir, sens dubte, la resta de països. Tanmateix, em semblen més interessants els reptes que tot això planteja, i que jo resumiria en dos: el primer, el del canvi cultural, vinculat al fet que una població majoritàriament rural, agrària, fins i tot jeràrquica en el nostre context particular a l'Índia, amb certes asimetries (de casta i de gènere), s'està tornant més urbana. El fenomen no és només demogràfic, sinó, com deia, cultural.

El segon repte fa referència a l'imaginari de la regió urbana en si mateixa com a espai que no sols consumeix productes elaborats a l'entorn rural, sinó que és capaç de produir els seus propis aliments i proporcionar serveis ecològics, accés a l'aigua i fins i tot aire net per a tots els seus ciutadans. Ho vam

veure durant la caiguda de la Unió Soviètica, que en bona part patia una crisi de seguretat alimentària. I opino que, en aquest punt, l'Índia té durant les següents dues o tres dècades una oportunitat única per aconseguir un equilibri millor entre la cultura rural i la cultura urbana. Això és quelcom que no existeix a la Xina, que difícilment passarà a l'Àfrica i que ara tot just comença a trobar un cert ressò a Europa, després de dos segles d'urbanització. És essencial que al llarg d'aquest procés d'urbanització, l'Índia no sacrifiqui la seva cultura agrària rural, que és la que proporciona seguretat alimentària a les seves aproximadament 650.000 localitats i 11.000 centres urbans. Crec fermament que és essencial mantenir aquest equilibri per assegurar que els beneficis del desenvolupament econòmic i la creació de llocs de treball arribin als indrets més petits i aportin prosperitat i accés als aliments, i també perquè sense seguretat alimentària hi ha el risc que les ciutats col·lapsin a causa de l'acceleració de la crisi climàtica i de biodiversitat que viurem en les pròximes dècades. I insisteixo: crec que aquí l'Índia pot seguir un camí diferent del de la resta de processos d'urbanització precedents.

Un altre element distintiu, en el cas de l'Índia, és que el motor principal de l'economia són els serveis; certament, hi ha un sector manufacturer, però aquest mai no ha representat més del 20% del PIB, a diferència de la Xina, que a partir dels noranta va trans-

formar la seva economia per convertir-se en la fàbrica del món. El camí que ha seguit l'Índia és diferent; hem tingut èxit en alguns sectors de serveis, especialment en tecnologies de la informació i en biotecnologia i innovació, i s'espera que l'Índia tingui un paper important en el desenvolupament de la Intel·ligència Artificial. Tanmateix, la capacitat manufacturera continua sent un repte pendent, no tant per llançar-se a l'exportació com va fer la Xina, sinó per poder satisfer la demanda domèstica. En l'actualitat, importem una gran quantitat de productes de llocs com la Xina, el Sud-est Asiàtic, fins i tot d'Europa, l'Àfrica o l'Amèrica Llatina per poder cobrir la demanda de la nostra immensa població. Crec que aquí, en la manufactura, hi ha una oportunitat enorme per a l'Índia, encara que siguin els serveis i la tecnologia els que continuïn empenyent l'economia. De fet, crec que ambdós es poden reforçar mútuament, ja que un dels beneficis del desenvolupament del sector industrial serà la fabricació d'alta tecnologia i altres productes per atendre la demanda d'altres parts del món, tenint en compte que la Xina es tornarà menys competitiva a mesura que els salaris augmentin. No hem d'oblidar que l'Índia incorpora entre 15 i 20 milions de joves cada any al mercat laboral, cosa que pràcticament equival, en una dècada, a la mida d'aquest mateix sector de població d'Europa. Aquest contingent de joves treballadors s'incorporarà probablement al sector dels serveis i de la indústria,

amb notables implicacions econòmiques i de creixement. Paral·lelament, hem d'assegurar-nos que el sector econòmic primari –l'agricultura, la ramaderia, la pesca, etc.– continuï existint. M'agrada recordar que l'Índia és el productor més gran de llet del món, i aquest és un motor molt important de l'activitat econòmica, especialment en determinades parts del país. I, naturalment, això va acompanyat de la gestió de l'aigua, del sòl, dels residus, dels mercats locals i de la vinculació amb les petites ciutats agrícoles comercials.

Finalment, hem de treballar perquè el desenvolupament intern suavitzi les desigualtats i els desequilibris interns. L'Índia és un país, un subcontinent, que és també molt divers en termes de geografia i clima. Tenim ciutats costaneres, ciutats de muntanya, l'Himàlaia, illes... Si ens fixem en la geografia humana, veurem que gran part del creixement de la població es concentra al nord i a l'est del país, en part pel fet que el sud i l'oest ja es troben immersos en la transició demogràfica. El nostre repte és, doncs, vincular la proliferació de centres o clústers d'activitat econòmica amb el desenvolupament regional. Hem de dotar la població índia de les infraestructures, dels llocs de treball i de les oportunitats econòmiques necessàries perquè no hagin d'emigrar dins del mateix país. Això requereix una inversió d'entre un 3% i un 5% del PIB per assegurar inversions, desenvolupar tecnologia i noves infraestructu-

res. Com li deia, crec que l'Índia té l'oportunitat de seguir un model de desenvolupament propi, diferent dels anteriors, que no giri l'esquena al canvi climàtic, ja que precisament nosaltres som extremadament vulnerables a aquesta crisi.

RM: Precisament, li volia preguntar per la crisi climàtica, ja que vostè ha estat una figura clau en l'estudi d'aquesta qüestió gràcies a la seva contribució destacada al cinquè i sisè informes d'avaluació (AR5 i AR6) del Panell Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic (IPCC), i al fet que actualment és l'autor principal i coordinador del primer capítol sobre les ciutats davant el canvi climàtic, dins del setè informe especial (AR7) de l'IPCC sobre ciutats i canvi climàtic. Com descriuria l'estat actual de l'acció climàtica urbana, especialment pel que fa a les mesures d'adaptació?

AR: Si som sincers, hem de reconèixer que no ho estem fent gens bé. Ara esmentava el capítol de l'IPCC que ja fa més d'una dècada, el 2014, vaig codirigir i que, d'alguna manera, va crear l'espai per incorporar el punt de vista urbà a l'acció climàtica. Ja aleshores vam alertar del perill que implicava superar el llindar d'1,5 o 2 °C de mitjana arreu del món, i de les conseqüències greus que això tindria en relació amb el subministrament d'aliments, d'aigua i de serveis, independentment del lloc de residència: Barcelona, Londres, Nova York, Bangalore

o Bombai. Un any més tard, en el marc de l'Acord de París del 2015, vam subratllar la importància de les ciutats en la lluita contra el canvi climàtic, assenyalant precisament els canvis demogràfics i econòmics esdevinguts en les darreres dècades. En aquell moment, i ho dic perquè vaig ser present a les negociacions, la majoria dels països negociaven marges d'increment de temperatura d'entre 2,7 i 3,2 °C. Tot i que és cert que en un primer moment, les ciutats es van mostrar una mica toves a l'hora d'incorporar la seva perspectiva en el debat climàtic, el 2015 vam ser capaços d'integrar l'agenda urbana en el marc dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), fet que en va facilitar la incorporació a l'agenda climàtica a través de l'Acord de París. Tot plegat va permetre l'elaboració d'un informe especial sobre les ciutats i el canvi climàtic a la gran reunió de l'IPCC a Nairobi el 2017, que, malauradament, no va prosperar per raons geopolítiques, de manera que no podem ser optimistes. Un any més tard, el 2018, vaig codirigir l'Informe especial sobre l'escalfament global d'1,5 °C (SR1.5), i el missatge d'aleshores va ser que les previsions eren molt preocupants. Ens trobàvem ja en un escenari amb un increment de temperatura d'entre 1,1 i 1,2 °C, i partint d'aquí, vam alertar que cada increment de 0,1 graus tindria un impacte significatiu. Per això vam insistir en l'objectiu de mantenir l'escalfament global per sota d'1,5 °C, cosa que llavors vèiem factible mitjançant la mitigació, que és la manera més eficaç d'evitar conseqüències greus a llarg termini. Aquesta va ser l'anàlisi que vam fer en aquell moment, i des de l'IPCC vam subratllar que tot plegat era possible si ens esmerçàvem en les cinc grans transicions necessàries per mitigar el canvi climàtic: l'energètica, la industrial, la urbana, la dels hàbits de consum i la dels ecosistemes. Com deia, aleshores teníem auguris moderadament bons, i crec que, si el món s'hagués compromès a dur a terme aquestes cinc transicions, la temperatura s'hauria mantingut per sota de l'objectiu d'1,5 °C.

RM: I, en quin escenari ens trobem actualment?

AR: Malauradament, crec que l'increment mitjà de la temperatura global superarà el límit d'1,5 °C en el decurs dels pròxims cinc anys i, cada dia som testimonis dels efectes d'aquesta pujada de la temperatura en forma de sequeres, incendis, inundacions, desastres naturals, etcètera. Ho hem vist recentment en ciutats com Los Angeles, però també a les Filipines, Austràlia, el Pakistan...

NO PODEM EXCUSAR-NOS EN LA GEOPOLÍTICA NI EN LES TENSIONS POLÍTIQUES GLOBALS PER PASSAR PER ALT ELS DRETS I LES CONQUESTES BÀSIQUES COM LA SANITAT, L'EDUCACIÓ O L'ACCÉS A L'AIGUA

Les conseqüències aniran a més, i no de manera lineal, sinó que ho faran de manera incremental, i es concentraran a les zones urbanes; no pas perquè les zones urbanes les atreguin, sinó perquè són els indrets que concentren més població, especialment al Sud Global, on molts habitants resideixen en llocs insegurs i exposats a les catàstrofes climàtiques. A això s'hi afegeix que, en aquestes zones, molts habitants treballen en feines a l'aire lliure, exposats a les onades de calor i a la humitat, com les que es viuen actualment a Europa, i sense una possibilitat real de trobar alternatives per al sosteniment familiar, cosa que els pot provocar problemes de salut i fins i tot la mort. Les ciutats són especialment vulnerables per aquests motius que apuntava, però, si em permet invertir l'argument, és també a les ciutats on es poden aconseguir els canvis i les oportunitats més importants. La condició bàsica és combinar adequadament polítiques de mitigació i d'adaptació, i actuar amb diligència, ja que els impactes climàtics avancen molt més ràpid que la nostra resposta al canvi climàtic. I això es deu en part al fet que no hem tingut èxit a l'hora de reduir les nostres emissions de gasos amb efecte d'hivernacle, que si bé van disminuir durant la COVID-19 en algunes parts del món, van repuntar després molt ràpidament i han continuat augmentant arran dels conflictes armats, que han incrementat el consum massiu de combustibles fòssils. La tendència és, per tant, contrària a la que seria desitjable. Les emissions continuen pujant quan s'haurien de reduir dràsticament en un 50% d'aquí al 2030, cosa que no està succeint. Això significa que ja ens trobem fora dels marges i que, per tant, superarem

l'augment d'1,5 °C, probablement fins i tot de 2 °C, i ni tan sols la ciència sap a quina velocitat arribarem a aquesta xifra dramàtica. El que el gran públic ignora és que entre bastidors de les cimeres climàtiques com la COP, els països negocien escenaris que ronden els 2,7 o 3 °C d'augment, que, sincerament, tenen unes conseqüències que avui dia no podem ni imaginar. Sabem que el món ja serà radicalment diferent des del punt de vista climàtic si aconseguim cenyir-nos a 1,7 °C. Per tant, no vull ni imaginar –ni crec que la ciència sigui capaç de discernir– quines serien les conseqüències d'un increment de 2,7 °C.

RM: Arribats en aquest punt, què podem fer des del municipalisme? Quin marge d'actuació tenen les ciutats?

AR: Malauradament, tot fa pensar que hauríem d'abandonar molts indrets del món, incloses certes àrees de ciutats fantàstiques, com Barcelona, per exemple, fet que implica deixar enrere assentaments amb més de 2.500 anys d'història, o parts d'aquests, en un període potser d'una o dues dècades. Aquesta és una realitat molt difícil d'assumir per a tots nosaltres, especialment per a aquells que hem estat treballant en la diplomàcia de les ciutats i en la governança global. Però hem d'admetre que, avui dia, no disposem dels instruments polítics ni institucionals per fer front a aquesta crisi, a diferència dels conflictes bèl·lics, on sí que tenim polítiques, instruments i fòrums per gestionar-los. Li diré més: en la lluita contra el canvi climàtic, crec que ens manca, fins i tot, el vocabulari adequat per fer-nos les preguntes importants i abordar el debat amb coneixement de causa. Crec que, en l'actualitat, coneixem moltes de les solucions, però des de les ciutats tenim un marge d'acció molt limitat, perquè els governs locals tenen un poder molt restringit i no disposen dels recursos necessaris. A això s'hi afegeix que les forces que acceleren aquesta crisi de contaminació –el sistema de comerç internacional, l'explotació de combustibles fòssils, les subvencions impulsades pels governs nacionals, etc.– queden fora de l'abast i del control polític de les administracions locals. Entengui'm: no dic pas que no s'estigui fent res. Ben al contrari, hi ha milers d'experiments bons en governs locals d'arreu del món; la qüestió és que aquestes bones pràctiques han de confluïr i crear sinergies entre elles i així unir forces per tenir influència. En cas contrari, si el nostre camp d'acció es queda dins dels marges, els efectes són molt limitats.

RM: Ja que vostè és una de les persones que més ha treballat per alinear, precisament, les agendes urbanes globals i la lluita contra el canvi climàtic, amb fites, a parer meu, com l'Informe especial sobre ciutats i canvi climàtic elaborat per l'IPCC, emeti'm que li preguntis: creu que la contribució de les ciutats a la governança climàtica global està rebent el reconeixement adequat en les negociacions oficials liderades pels estats en òrgans intergovernamentals de presa de decisions, com és el cas de la COP?

AR: La resposta és clara: no. Ens podem apuntar alguns èxits, com a la COP27 de Xarm al-Xeikh, a Egipte, el novembre del 2022, quan vam aconseguir publicar una sèrie d'informes especials que resumien els cicles de l'IPCC pel que fa a les ciutats. En aquests informes afirmàvem que l'evidència científica existeix; sabem quins són els reptes de les ciutats i també quines són les solucions i com les podem assolir: amb una governança millor, una mobilització més gran de fons i recursos, el suport de les institucions i la millora tecnològica, entre altres qüestions. Arribats aquí, la qüestió és com es poden implementar aquestes mesures. El primer repte, dins del marc de la COP com a espai intergovernamental, és la reorganització de la governança dins dels territoris nacionals. I aquí, la bona notícia de Xarm al-Xeikh va ser que es va produir una primera trobada interministerial que va reunir els ministres de Desenvolupament Urbà (a la qual vaig poder assistir) i van reconèixer l'oportunitat que ofereixen les ciutats per afrontar les qüestions de mitigació i adaptació a la crisi climàtica. La part negativa, si m'ho permet, és que, d'un grup potencial de més d'un centenar de països, només setze eren presents a la reunió, i cap d'ells no era un dels països més poblats. Això és tot un desafiament, ja que implica repensar el procés de negociació més enllà dels governs estatals, i té a veure amb la deriva de les conferències ministerials a partir de Rio 1992 i en endavant. Abans, i diria que encara fins a inicis dels 2000, era possible reunir un grup reduït de països –entre ells, els grans productors de combustibles fòssils, grans consumidors com l'Índia o la Xina, i altres països industrialitzats– que aleshores representaven un 25% dels membres de l'ONU. També era possible incorporar-hi els representants de la indústria dels combustibles fòssils. Això resultava convenient perquè, a fi de comptes, reunint un centenar de persones es podia negociar de manera efectiva, acordar un full de ruta i un finançament

adequat per resoldre el problema. En aquell moment hauria estat possible assolir els objectius, ja que fins i tot els grans consumidors, com la Xina, han fet un salt cap a les tecnologies verdes. Tanmateix, no va donar fruits: el model actual és més complex, perquè hem passat d'una trobada entre unes poques dotzenes de països i potser 100 o 200 corporacions o institucions financeres, a més de 500 entitats. Paradoxalment, malgrat aquest increment del nombre d'actors, la realitat és que avui dia entre 3.000 i 5.000 milions de persones d'arreu del món, que es troben a primera línia d'exposició al canvi climàtic, se senten excloses de la discussió real i de la presa de decisions. Ni tan sols se senten còmodes amb les dades aportades per la ciència, ja que generalment se centren en el nivell nacional i no en el local. Per tot això, opino que el model de fòrum i els àmbits de participació estan desfasats, i diposito les meves esperances en què això estigui canviant, gràcies en bona part a la diplomàcia de les ciutats i a la solidaritat entre elles, malgrat la fragmentació actual de l'espai geopolític global i el fet que diversos països emissors de gasos d'efecte hivernacle s'estiguin movent en una direcció completament oposada a la contenció climàtica.

A més d'actuar sobre el model de governança, sobre aquest model de fòrums, també hem d'incidir en el canvi dels models nacionals de governança per reforçar el paper i l'empoderament de les àrees urbanes, dotant-les de més poder polític, capacitat d'actuació, recursos i finançament. El repte del canvi climàtic requereix respostes locals, que només poden oferir els governs locals, també en l'àmbit de l'adaptació. Això no impedeix que els problemes locals tinguin implicacions globals; per exemple, el que pugui passar a l'Àrtic, a Groenlàndia, pot afectar un país sense accés al mar, a milers de quilòmetres de distància. Hem de pensar les respostes locals de manera sistèmica; en cas contrari, augmentarà la fragilitat, la vulnerabilitat i els conflictes, que provocaran el desplaçament forçós d'un gran nombre de persones i generaran un problema no només al lloc d'origen, sinó també al de destí. Continuem atrapats en un paradigma de pensament que ja no ens serveix i hem de canviar-lo sense por, per així superar les idees i els models del segle xx, que es revelen obsolets. Ara per ara cal actuar amb molta determinació per redefinir processos i institucions que, a més de posar el planeta en risc, amenacen la supervivència de milions de persones que no tenen cap responsabilitat en aquesta crisi climàtica greu.

RM: Per acabar, m'agradaria parlar de geopolítica, que ja ha aparegut breument en aquesta conversa. Les tensions geopolítiques i els interessos nacionals afecten cada cop més els espais multilaterals que, potser ara, són més necessaris que mai per fer front als desafiaments de cooperació que els estats, per si sols, no poden resoldre. Com creu vostè que aquest retorn de la geopolítica afecta les ciutats i la seva capacitat de reacció davant el canvi climàtic?

AR: Agraeixo que em faci aquesta pregunta, ja que em permet aclarir que no crec que estiguem davant d'un *retorn* de la geopolítica, ja que aquesta mai no ha desaparegut; sempre ha estat present. Aquesta és la meua experiència, i la de tots els que participem en els fòrums que hem mencionat fins ara: la geopolítica sempre ha estat sobre la taula. Coincideixo, tanmateix, en el fet que durant un temps, jo diria que uns deu anys aproximadament, ens vam confondre arran de les tesis sobre la *fi de la història* i del menor pes de la geografia en les relacions internacionals. Tanmateix, els que treballàvem aquests temes sabíem que això no era cert. Es va fer evident amb el canvi de mil·lenni, quan vam assistir a un traspàs de poder econòmic global des d'Occident cap a l'Oceà Índic i el Pacífic, al qual s'afegia també l'enorme pes demogràfic i productiu d'aquestes regions, i que es materialitzaria en un parell de dècades. Aquest és un component essencial de la geopolítica, que ens parla de com els centres es converteixen en perifèries i viceversa, fet que altera l'equilibri de l'economia global. Aquest canvi –la transferència de població, de riquesa i de poder d'unes regions a d'altres al llarg del temps– és una constant de la geopolítica. El que diferencia el moment actual d'altres moments precedents és el volum de població i de béns que produïm: avui dia produïm una quantitat d'artefactes que és deu vegades més gran de la que produeix la natura; som una força geològica sense comparació amb la resta d'espècies, i això té una part positiva per encarar el problema que ens ocupa, ja que podem fer pràcticament tot el que ens proposem gràcies a la nostra flexibilitat i capacitat d'innovació.

Paradoxalment, els valors i els sistemes que ens governen no han canviat amb la mateixa facilitat, ni estan preparats per resoldre els problemes actuals. Vivim en un món on la desigualtat augmenta i on el conflicte continua present, tot i que no amb la mateixa intensitat que vam patir a mitjans dels anys 2000. No ens enganyem, la geopolítica potser ha canviat d'aparença, però continua ben

viva i al servei del poder, cosa que posa de manifest la capacitat limitada dels processos locals per abordar no només les qüestions locals, sinó també les regionals i globals. Vam tenir un exemple claríssim durant la COVID-19, que va ser un moment crític tant per als ciutadans com per als estats. I m'agrada recordar que en moltes ocasions, els governs locals van tenir un comportament millor que la majoria dels governs nacionals, perquè estaven en contacte directe amb el territori, amb els ciutadans, i eren més capaços de pensar de manera holística. En la lluita contra la COVID-19 es van començar a partir metodologies i paradigmes que es van replicar amb èxit en molts altres contextos diferents, i crec que això va ser un aprenentatge molt valuós, que ens va ajudar a trobar solucions innovadores. Tanmateix, la pandèmia va ser també un exemple de com la geopolítica continuava determinant la mentalitat dels actors internacionals i va posar en evidència l'accés desigual a les vacunes i els límits de la solidaritat. Per mi, aquest patró de conducta ens pot servir d'exemple per entendre millor com podem combatre la crisi climàtica. Per això dic que el repte és a les nostres mans, en la nostra imaginació i en la nostra voluntat de tractar d'abordar els problemes globals a través dels fòrums més adequats, que permetin garantir una acció més efectiva.

No em cansaré de denunciar que hi ha alguns sistemes de l'economia o de la política global que no es regeixen per cap sistema de governança, com ara el sistema financer global, on s'hi han dedicat grans esforços, però sense resultats. La realitat és que actualment un gran nombre de persones de molts països necessiten fons per satisfer els seus drets més bàsics, com l'educació, la millora de l'atenció sanitària i, en definitiva, per millorar la qualitat de vida a les ciutats. No es tracta de quantitats estratosfèriques si les comparem amb les grans xifres globals d'altres aventures. No podem excusar-nos en la geopolítica ni en les tensions polítiques globals per passar per alt els drets i les conquestes bàsiques com la sanitat, l'educació o l'accés a l'aigua. No es pot continuar alimentant una economia global productiva que prefereix ignorar els reptes que ens esperen, ja que, si ho fem, les desigualtats augmentaran, i la pobresa, que ressorgeix també al Nord Global, s'estendrà d'una manera difícil de concebre fa només una dècada. És inacceptable que no fem front a aquesta realitat amb els recursos i la tecnologia que, per sort, avui dia tenim al nostre abast. Em sembla lamentable que, sabent el que sabem del que

ens espera en el futur, no es prenguin mesures. És inexcusable que no canviem el nostre estil de vida i comportament, i que deixem aquestes qüestions tan importants a l'arbitri de la competència entre països, empreses o fins i tot entre municipis. La resposta ha de ser col·lectiva, no fragmentada, perquè només en la solidaritat podrem trobar respostes col·lectives a aquests reptes tan urgents.

RM: Potser, doncs, en comptes d'omplir titulars amb el citat «retorn de la geopolítica», hauríem de parlar del retorn de la pobresa, que, com bé diu, està tornant a llocs on havia desaparegut i ho està fent amb força...

AR: Malauradament és així, és una tragèdia. No oblidem que a la resta del món, a més de la crisi climàtica, també hem de fer front a la pobresa i a les desigualtats.

RM: Moltes gràcies, Aromar Revi, pel seu temps i per la seva anàlisi exhaustiva de la geopolítica del canvi climàtic i del paper de les ciutats en la gestió d'aquesta qüestió, que ens afecta tant a escala local. Espero que tinguem més ocasions d'aprofundir en aquests temes i, per descomptat, estarem atents a la publicació de l'informe especial sobre el canvi climàtic i les ciutats.

AR: Moltes gràcies, Ricardo, ha estat un plaer.

Aquesta entrevista és una síntesi editada d'una conversa més extensa que es pot consultar en format vídeo al canal de YouTube del CIDOB, disponible a través del següent codi QR:

